

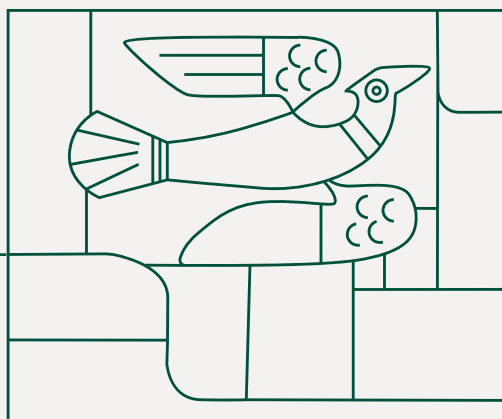

БЪЛГАРСКА
НАРОДНА БАНКА
ЕВРОСИСТЕМА

Тематични изследвания и акценти

Анализ на условията на пазара на труда
и влиянието им върху инфлацията в
България

Извадка от „Макроикономическа прогноза“,
юни 2026 г.

Анализ на условията на пазара на труда и влиянието им върху инфлацията в България

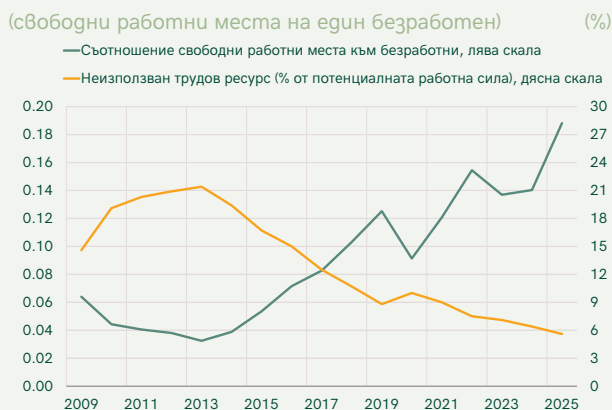
През последните няколко години пазарът на труда в България се характеризираше с трайно затегнати условия, обусловени както от силното търсене на труд, така и от ограниченото му предлагане. Това доведе до висок растеж на възнагражденията, който от своя страна подкрепи силното нарастване на частното потребление и увеличаването на неговия дял в БВП. Наред с ефекта си върху икономическата активност високият темп на нарастване на разходите за труд се превърна и във все по-важен фактор за динамиката на инфлацията в страната. Настоящото тематично изследване има за цел да представи основните тенденции на пазара на труда през последните години, да оцени ролята им за динамиката на възнагражденията и инфлацията и да очертае значението им при формирането на очакванията за развитието на българската икономика.

През 2025 г. редица показатели, отразяващи търсенето и предлагането на труд в България, достигнаха рекордни стойности, като страната ни се открояваше сред гържавите от Централна и Източна Европа и еврозоната с едни от най-силно затегнатите условия на пазара на труда.

При показателите от страна на търсенето равнището на безработицата достигна исторически най-ниското си ниво от 3.5%¹ през 2025 г., а делът на предприятията, които посочват недостига на работна сила като фактор, ограничаващ производствената им дейност, отчете рекордно висока стойност от средно 33.2%². Исторически най-висока стойност бе регистрирана и при съотношението между свободните работни места и броя на безработните лица в страната (графика 1).

ГРАФИКА 1

Условия на пазара на труда в България

Забележки: По-нисък неизползван трудов ресурс означава намаляващо потенциално предлагане на труд и съответно затягане на пазара на труда, и обратно. Съотношението свободни работни места към безработни се тълкува в обратна посока: по-ниска стойност означава, че предлагането на труд превишава търсенето и съответно условията на пазара на труда не са толкова затегнати. Не са налични данни за неизползвания трудов ресурс в България преди 2009 г.

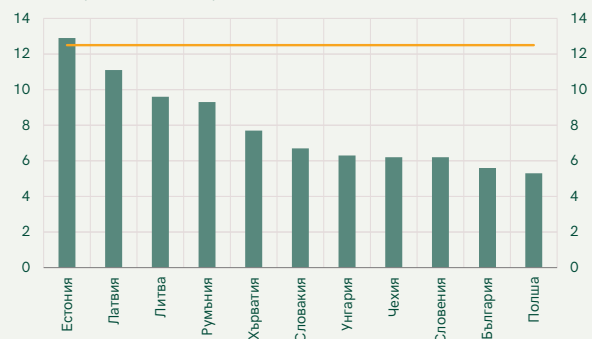
Източник: Евростат.

ГРАФИКА 2

Неизползван трудов ресурс през 2025 г.

(% от потенциалната работна сила)

■ Страни от ЦИЕ ■ Еврозона

Забележка: Еврозоната включва 21 страни членки към 2026 г.

Източник: Евростат.

Данните за неизползвания трудов ресурс³ показват също, че през 2025 г. условията на пазара на труда в България са били по-затегнати в сравнение с останалите страни

¹ Според данните от Наблюдението на работната сила (НРС) за възрастовата група 15 и повече години.

² Използвани са данни от анкетите за стопанската конюнктура на НСИ.

³ Неизползваният трудов ресурс (*labour market slack*) измерва потенциалния резерв от лица, които биха могли да бъдат включени в заетостта. Той обхваща безработните, зетите на непълно работно време, лицата, които търсят работа, но не могат да започнат веднага, както и лицата, които могат да започнат веднага, но не търсят работа. Показателят е представен като процент от потенциалната работна сила, която включва освен работната сила и последните три категории от неизползвания трудов ресурс.

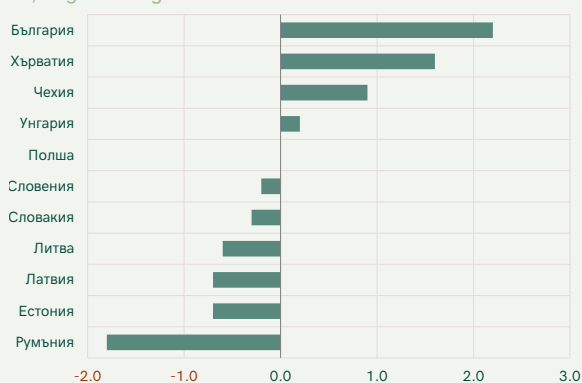
от Централна и Източна Европа (СЦИЕ)⁴, с изключение на Полша, и със съответния показател за еврозоната (графика 2). В допълнение през 2025 г. броят на заетите лица в България се повиши с 2.2%, което представлява най-силният растеж от 2008 г. насам и е най-високият темп на нарастване на заетостта сред СЦИЕ (графика 3).

В същото време през 2025 г. коефициентът на свободните работни места в СЦИЕ е по-нисък от този в еврозоната (с изключение на Чехия), което предполага по-слаб натиск от страна на търсенето (графика 4). Броят на свободните работни места в България през годината също остава под нивото от 2019 г. Същевременно коефициентът на свободните работни места в еврозоната и повечето от СЦИЕ се понижава през 2025 г., докато в Литва и България е отчетен растеж, което предполага, че в тези две страни се наблюдава засилване на натиска върху пазара на труда от страна на търсенето.

ГРАФИКА 3

Растеж на заетостта в СЦИЕ през 2025 г.

(%, годишно изменение)

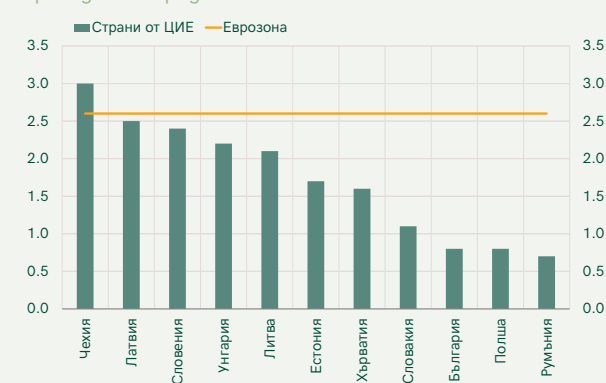

Източник: Евростат.

ГРАФИКА 4

Коефициент на свободните работни места през 2025 г.

(тригодишна средна стойност)

Забележка: Еврозоната включва 21 страни членки към 2026 г.

Източник: Евростат.

От страна на предлагането неблагоприятните демографски процеси, които се отразяват в намаляване на населението в трудоспособна възраст, могат да се открият като основния фактор, който води до затягане на условията на пазара на труда в България и в повечето от останалите СЦИЕ. Населението в трудоспособна възраст (15–74 години) отбелязва понижение с 8.5% в региона през периода 2001–2025 г., докато в еврозоната се отчита повишение от 5% за същия период (графика 5). Намаляващото предлагане на труд е от особено значение за България, която се откроява като държавата с най-неблагоприятните демографски тенденции сред СЦИЕ, където населението в трудоспособна възраст се понижава с 24.3% през периода 2001–2025 г. (графика 6). В периода след пандемията от COVID-19 в региа СЦИЕ, включително България, се отчита положителна нетна миграция, основно в резултат на завръщащите се национални граждани. Тези миграционни потоци обаче не са достатъчни, за да компенсират намаляването и застаряването на населението, особено в България. Дори при запазване на положителните нетни миграционни потоци условията на пазара на труда в България се очаква да останат силно затегнати, тъй като отрицателният ефект от застаряването и намаляването на населението значително надвишава положителния ефект от нетната миграция и ще продължи да води до спад на населението в трудоспособна възраст, според демографските прогнози на Евростат⁵. Според изследване на Карагьозова-Маркова (2015)⁶ продължаващото повишаване на пенсионната възраст съгласно пенсионната реформа от 2015 г. в България също няма да бъде достатъчно, за да компенсира напълно намаляването на населението.

⁴ СЦИЕ включват България, Чехия, Естония, Хърватия, Латвия, Литва, Унгария, Полша, Румъния, Словения и Словакия.

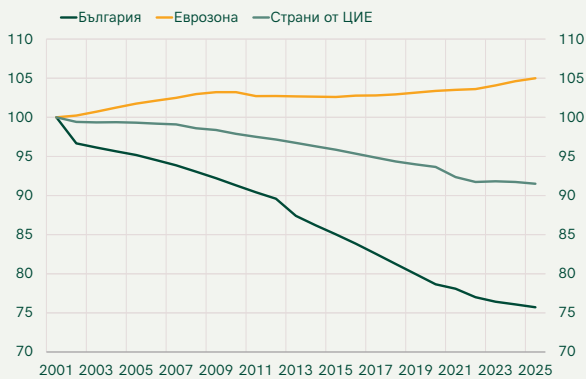
⁵ За повече информация, виж данните на Евростат за прогнозата на населението за възрастовата група 15-74 при сценарий с по-висока миграция.

⁶ За повече информация виж *Karagyozova-Markova (2015), "Population Aging and Long-Term Sustainability of Public Finances in Bulgaria", Sofia University "St. Kliment Ohridski"*.

ГРАФИКА 5

Население в трудоспособна възраст, 15–74 години

(индекс, 2001=100)

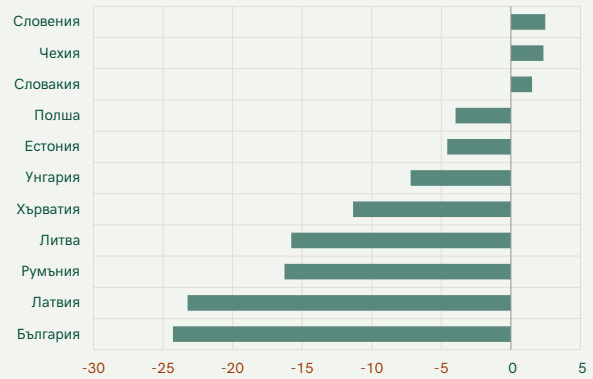
Забележка: Еврозоната включва 21 страни членки към 2026 г.

Източник: Евростат.

ГРАФИКА 6

Промяна в населението в трудоспособна възраст в СЦИЕ през периода 2001–2025 г. (15–74 години)

(%)

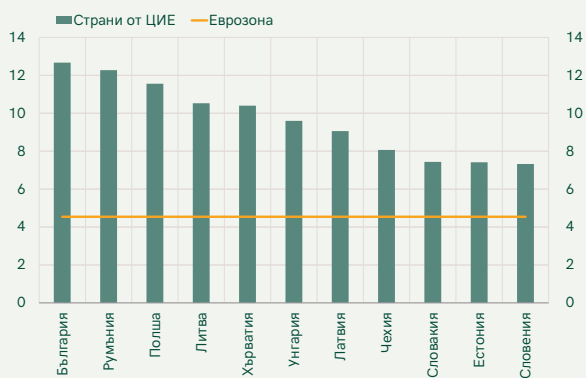
Източник: Евростат.

Така описаните условия на пазара на труда в България вероятно са довели до увеличение на преговорната сила на работниците при определянето на възнагражденията, което е фактор за високия номинален растеж на заплатите, надхвърлящ съответстващия растеж на производителността на труда и инфлацията. Номиналната компенсация на един наем в България се повиши средно с 12.7% през периода 2021–2025 г., докато средногодишната инфлация и повишението на реалната производителност на труда за същия период възлязоха съответно на 6.1% и 2.9%. Растежът на заплатите в България бе по-висок от този в останалите СЦИЕ през периода 2021–2025 г. (графика 7), което отразяваше както по-ниската база, така и по-ограниченото предлагане на труд в резултат на протичащите неблагоприятни демографски процеси в страната. Подобна динамика бе отчетена и при темповете на нарастване на разходите за труд на единица продукция (графика 8).

ГРАФИКА 7

Растеж на компенсацията на един наем в СЦИЕ средно за периода 2021–2025 г.

(%, годишно изменение)

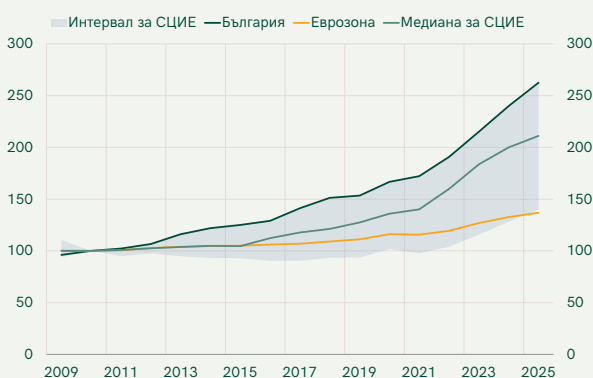
Забележка: Еврозоната включва 21 страни членки към 2026 г.

Източник: Евростат.

ГРАФИКА 8

Разходи за труд на единица продукция

(индекс, 2010=100)

Източник: Евростат.

Освен затегнатите условия на пазара на труда други фактори, които подкрепяха растежа на заплатите в България през последните години, включват въведения автоматичен механизъм за определяне на минималната работна заплата⁷, който създава тясна взаимовръзка между минималната и средната работна заплата, както и силното

⁷ От 1 януари 2024 г. минималната работна заплата възлиза на 50% от средната брутна заплата за предходните 12 месеца.

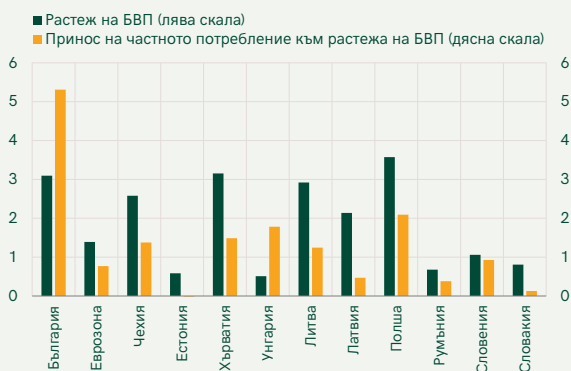
нарастване на възнагражденията в публичния сектор⁸, което бе съпроводено и от значително повишение на заетите в сектора⁹.

Високият растеж на заплатите в България се отрази в силно повишение на частното потребление, което имаше основен принос за нарастването на БВП (графика 9). Растежът на частното потребление възлезе на 7.8% през 2025 г., което представлява най-високото повишение сред СЦИЕ (графика 10). В условията на силно потребление в страната фирмите имаха възможност да прехвърлят по-високите разходи за труд върху крайните потребители, което доведе до устойчиво висока инфлация при услугите. В текущата прогноза на БНБ е заложено тези процеси да се запазят и през следващите години предвид очакванията за запазване на затегнатите условия на пазара на труда. В резултат може да се очаква, че връзката между възнагражденията и потребителските цени ще продължи да се засилва. Въпреки това пренасянето на нарастващите заплати върху крайните потребителски цени в България все още е по-слабо в сравнение с повечето страни от ЦИЕ и еврозоната както според данните за компенсацията на наетите в БДС (графика 11), така и на база данните за дела на разходите за персонал в общите разходи на предприятията (графика 12). В резултат може да се очаква, че растежът на заплатите в България ще остане сред най-високите в региона на ЦИЕ през следващите години, подкрепян от процесите на конвергенция и намаляваща работна сила.

ГРАФИКА 9

Принос на потреблението за растежа на БВП през 2025 г.

(%, годишно изменение) (процентни пунктове)

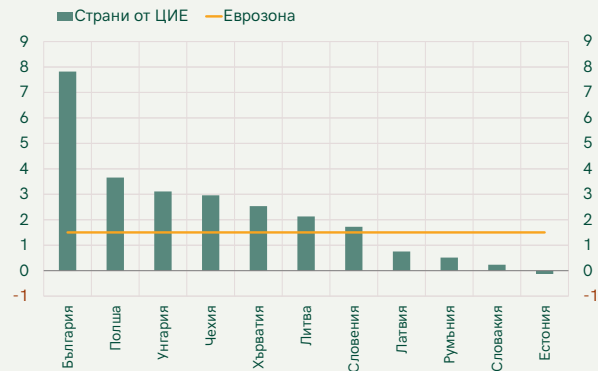

Източник: Евростат.

ГРАФИКА 10

Растеж на частното потребление в СЦИЕ през 2025 г.

(%, годишно изменение)

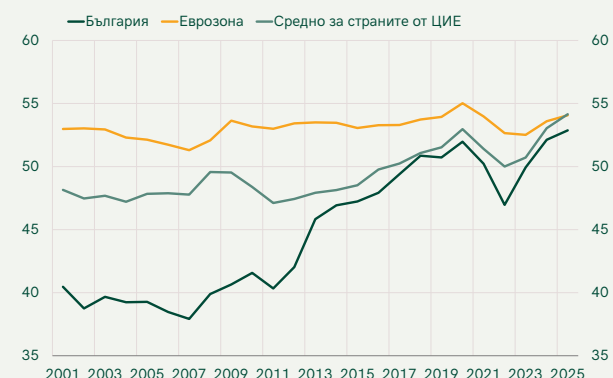
Забележка: Еврозоната включва 21 страни членки към 2026 г.

Източник: Евростат.

ГРАФИКА 11

Дял на компенсацията на наетите в брунтната добавена стойност

(%)

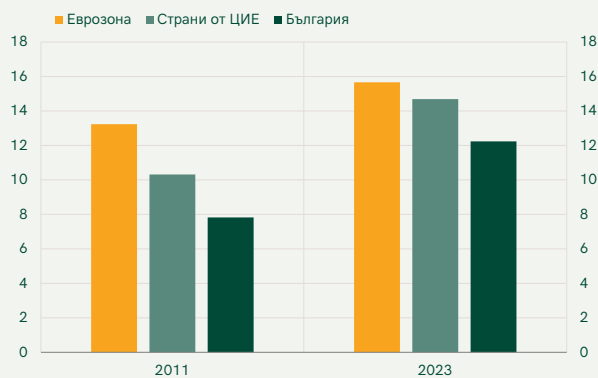
Забележка: Еврозоната включва 21 страни членки към 2026 г.

Източник: Евростат.

ГРАФИКА 12

Дял на заплатите в общите разходи на фирмите за стоки и услуги

(%)

Забележка: Налични са данни до 2023 г.

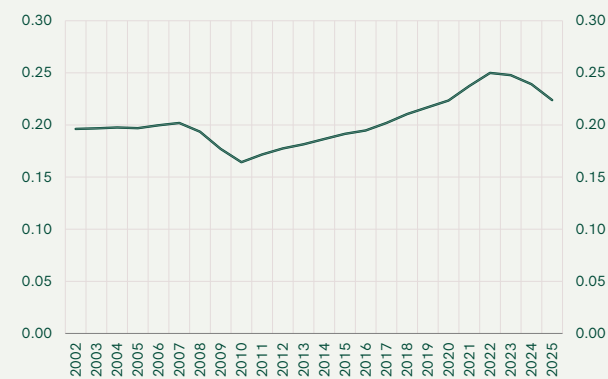
Източник: Евростат.

⁸ Компенсацията на един нает в сектор „държавно управление; образование; хуманно здравеопазване и социална работа“ се повиши с 13% средно за периода 2021–2025 г. при нарастване от 12.7% на компенсацията на един нает общо за икономиката за същия период.

⁹ Заетите в сектор „държавно управление; образование; хуманно здравеопазване и социална работа“ нараснаха с 2.7% средно за периода 2001–2025 г. при среден растеж за общо заетите в икономиката от 1.1% за същия период.

ГРАФИКА 13**Дългосрочна връзка между заплати и потребителски цени**

(коефициент на пренасяне на растежа на заплати към инфлация)

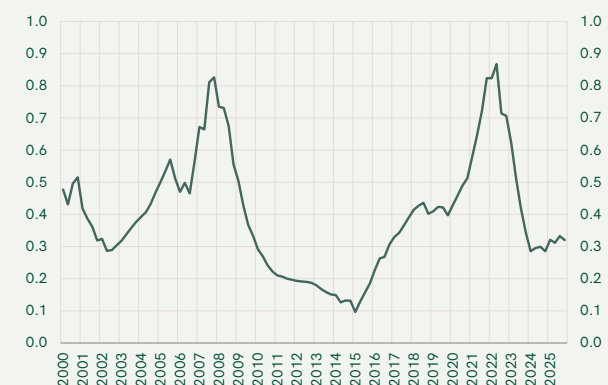
Забележка: Графиката показва кумулативното изменение на инфлацията, измерена чрез ХИПЦ, в рамките на 12 тримесечия след увеличение на разходите за труд на единица продукция с 1%.

Източник: Касабов (2024).

ГРАФИКА 14**Устойчивост на базисната инфлация**

(коефициент на устойчивост;

1 = силна устойчивост, 0 = слаба устойчивост)

Забележка: Графиката показва резултатите за вариращата във времето устойчивост на базисната инфлация, като за целта е изчислена регресия от типа *State-Space*, като е моделирана динамиката на базисната инфлация, а представената на линията серия представлява вариращият във времето коефициент от регресията на първия лаг на базисната инфлация. Стойности, близки до 0, следва да се интерпретират като слаба устойчивост на инфлацията, докато стойности, близки до 1, следва да се интерпретират като периоди с висока устойчивост на базисната инфлация.

Източници: НСИ, изчисления на БНБ.

ценовия шок при енергийните суровини вследствие на войната в Близкия изток, започнала през март 2026 г. Данните до края на 2025 г. дават основание да се смята, че българската икономика е излязла от високоинфлационния режим, започнал в края на 2021 г., като волатилността и устойчивостта на базисната инфлация (графика 14) са намалели

В изследване на Касабов (2024)¹⁰ връзката между заплатите и потребителските цени в България се оценява посредством модел, който инкорпорира нивото на безработица, разходите за труд на единица продукция и вносните цени, като се допуска коефициентите пред тези променливи да варират във времето. Резултатите показват, че връзката между инфлацията и заплатите постепенно се засилва през последните 15 години (графика 13) и също дават индикация, че тя е зависима от режима на инфлацията и шоковете в икономиката.

Нарастващ брой изследвания подкрепят твърдението, че инфлационната динамика зависи от режима на инфлация, като ефектът и преносът на шоковете се различават в зависимост от инфлационната среда (Borio и др., 2023¹¹). В изследването на Касабов и Славова (2025)¹² тази хипотеза се потвърждава за България, като резултатите показват, че динамиката на потребителските цени в България зависи от инфлационния режим. Изследването използва нелинеен Марков модел с превключване между режими (*Markov regime switching model*), чрез който ендогенно се идентифицират режими на ниска и висока инфлация и се оценява как се променя пренасянето на шоковете в икономиката върху потребителските цени между двата режима. Според оценките в изследването икономиката преминава в режим на висока инфлация, когато тя надхвърли 4.6%, какъвто е периодът в България от края на 2021 г. до края на 2023 г. Режимите на висока инфлация се характеризират с по-силно пренасяне както на вътрешни, така и на външни шокове, по-висока устойчивост на инфлацията и по-силна съвместна динамика на отделните ценови категории.

Изготвените оценки включват данни до края на 2025 г. и съответно не обхващат

¹⁰ За повече информация виж Kasabov (2024), "The Impact of Labour Costs on Prices in Bulgaria" BNB Discussion Paper 121, 2025.

¹¹ За повече информация виж Borio et al. (2023), "The two-regime view of inflation", BIS Paper No 133, 2023.

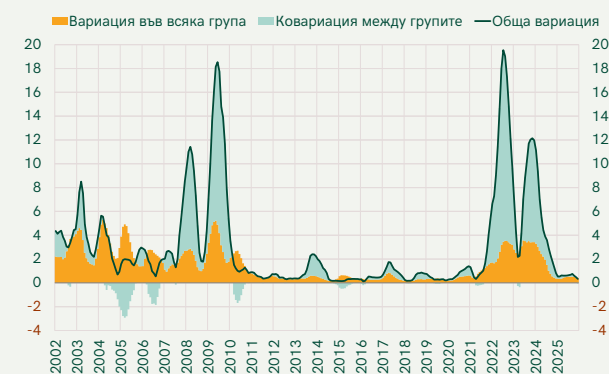
¹² За повече информация виж Kasabov and Slavova (2025), "From Low to High Inflation: Regime Shifts and Changes in Economic Shock Transmission" BNB Discussion Paper 125, 2025.

значително и инфлацията отново е започнала да бъде движена до голяма степен от вариации в отделните подгрупи (идиосинкратични фактори) (графика 15). В същото време според оценки на базата на анализ на главните компоненти¹³ един общ фактор продължава да обяснява значителна част от динамиката на цените при различните компоненти на ХИПЦ до края на 2025 г. (графика 16). Наличието на по-ниска волатилност в комбинация със значително едновременно движение на цените предполага, че въпреки забавянето на инфлацията все още има силен общ фактор, който е ненаблюдаем, но оказва влияние за темповете на нарастване на крайните потребителски цени в страната. Най-вероятно това се дължи на вътрешния натиск от страна на разходите за труд, който остава повишен и се е превърнал в основен фактор за инфлацията в България. В резултат от ескалацията на конфликта в Близкия изток през март 2026 г. инфлацията при енергийните продукти в България се покачи рязко в периода март–май 2026 г., а общата инфлация през април и май 2026 г. се задържа над нивото от 4.6%, което според оценките може да се счита като праг за ново преминаване на икономиката към високоинфлационен режим, характеризиращ се с по-силно пренасяне както на вътрешни, така и на външни шокове, по-висока устойчивост на инфлацията и по-силна съвместна динамика на отделните ценови категории.

ГРАФИКА 15

Вариация на инфлацията

(%, процентни пунктове)

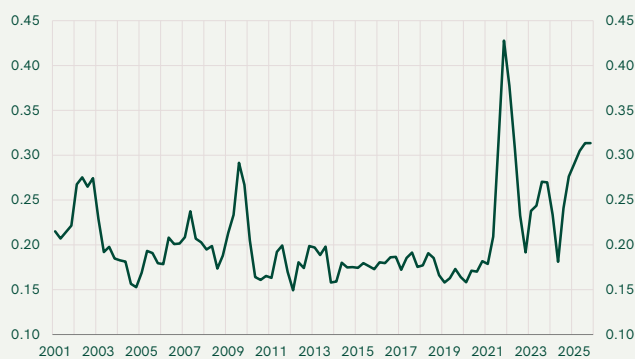

Източници: НСИ, изчисления на БНБ.

ГРАФИКА 16

Съвместна динамика между групите на ХИПЦ

(%)

Забележка: Графиката показва дела от общата вариация, който се дължи на първия главен компонент на база на анализ на главните компоненти, изчислен като плъзгаща се средна за 18 месеца.

Източници: НСИ, изчисления на БНБ.

Доминиращата роля на вътрешния ценови натиск за инфлационните процеси в България през последните години, с изключение на периодите на външни енергийни ценови шокове през 2021–2022 г. и след март 2026 г., може да се илюстрира чрез декомпозиция на дефлатора на крайното търсене. Този показател позволява да се направи разграничение между приноса на вътрешните и външните ценови фактори за динамиката на инфлацията. През последните няколко години дефлаторът на крайното търсене следва устойчива възходяща тенденция, като нарастването му изпреварва инфлацията, измерена чрез ХИПЦ (графика 17). Декомпозицията на дефлатора на компоненти показва, че външната среда има почти неутрално въздействие върху цените след намаляването на значението на цените на вносните стоки и услуги през 2023 г., докато разходите за труд запазват значителен положителен принос през целия период. Същевременно почти цялото нарастване на цените, измерено чрез дефлатора на крайното търсене след 2023 г., може да бъде обяснено с растежа на разходите за труд на единица продукция. Това представлява отклонение от наблюдаваните исторически зависимости преди периода на висока инфлация от 2022 г.

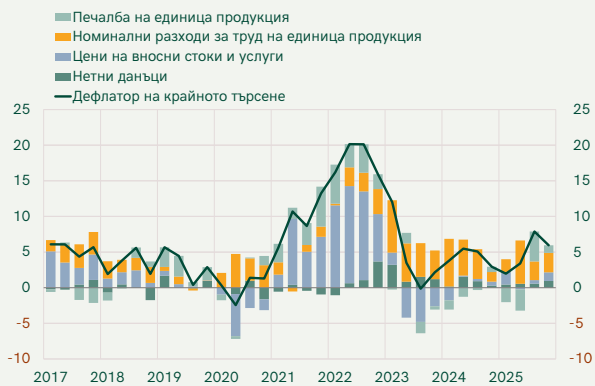
¹³ Анализът на главните компоненти обобщава информацията от голям набор променливи в по-малък набор от ненаблюдавани компоненти, които отразяват основните динамики във вариацията на данните.

Тъй като разходите за труд на единица продукция продължават да нарастват, а частното потребление остава високо, предприятията имат ограничени стимули да поемат увеличените разходи за сметка на своите печалби и съответно могат в голяма степен да ги превърлят върху крайните потребителски цени. До известна степен това намира отражение и в инфлационните очаквания на предприятията, които остават на относително високи нива, особено в сектора на търговията на дребно (графика 18).

ГРАФИКА 17

Дефлатор на крайното търсене

(%, процентни пунктове)

Източници: НСИ, изчисления на БНБ.

ГРАФИКА 18

Очаквания за инфлацията

(баланс на мненията)

Източник: НСИ.

В заключение анализът показва, че през последните години факторите, определящи инфлационната динамика в България, са претърпели съществена промяна, като вътрешните фактори са придобили значително по-голямо значение в сравнение с периода преди 2020 г. Комбинацията от силно затегнати условия на пазара на труда и проциклична фискална политика създава предпоставки за устойчив вътрешен инфлационен натиск. Същевременно българската икономика остава силно чувствителна към външни инфлационни шокове поради относително високата енергоемкост на БВП и значителния дял на чуждестранната добавена стойност в крайното търсене. Поради това трайно поскъпване на енергийните суровини, включително в резултат на нова ескалация на конфликта в Близкия изток, би засилило допълнително инфлационния натиск и би увеличило значително риска от продължителен високоинфлационен режим в България.

